С Т А Н О В И Щ Е

от доц. д-р Екатерина Салкова,
определена със Заповед № РД-09-70/21.07.2017 г. на и.д. директора на ИДП – БАН за член на научното жури за публична защита на дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен „доктор“
на

Янко Венелинов Ройчев - докторант по научна специалност „Наказателен процес“, професионално направление 3.6. Право, научна област „Социални, стопански и правни науки“, на тема:

„ЧАСТНОТО ОБВИНЕНИЕ В БЪЛГАРСКИЯ НАКАЗАТЕЛЕН ПРОЦЕС”

1. Биографични данни за докторанта

Янко Венелинов Ройчев е завършил специалност „Право” в Юридическия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски” през 2014 г. В резултат на проведен в ИДП – БАН през 2015 г. конкурс, заема длъжността „асистент“ по Наказателен процес в Секция „Наказателноправни науки“.

За краткия период, в който заема академичната длъжност „асистент“, дисертантът има шест публикации, една от които в съавторство, и е изнесъл шест доклада на различни научни форуми.

След представяне на проект на дисертационен труд, който съдържа значителна част от него, със Заповед № РД-09-73 от 08.07.2016 г. на директора на ИДП – БАН, е зачислен за докторант на самостоятелна подготовка по професионално направление 3.6. Право (научна специалност „Наказателен процес“) в Секция „Наказателноправни науки“ на Института за държавата и правото при Българската академия на науките. Въз основа на представен завършен дисертационен труд, със Заповед № РД-09-67 от 21.07.2017 г. на и.д.директора на ИДП – БАН е отчислен с право на защита, считано от 12.07.2017 г.

2. Обща характеристика на дисертационния труд

Дисертационният труд е в ***обем 480 страници***, включително съдържание, списък на ползваните съкращения и списък на ползваната литература. Съдържа ***1081 бележки под линия***. Библиографската справка включва ***476 източници***, от които 419 на кирилица и 57 на латиница. В съответствие с изискванията на чл. 27, ал. 2 ППЗРАСРБ и на чл. 42, ал. 3 от Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в Института за държавата и правото при Българска

академия на науките, дисертационният труд съдържа: заглавна страница; съдържание; увод; изложение; заключение, включващо резюме на получените резултати; списък на ползваната литература и в съответствие с посочените разпоредби към него е приложена декларация за оригиналност.

Извън съмнение е **актуалността** на темата за частното обвинение в българския наказателен процес както от научна, така и от практическа гледна точка. Независимо дали осъществяват функцията по обвинение като главен или като акцесорен субект, чрез участието си в наказателното производство, съответните частноправни субекти безспорно допринасят за по-пълно изясняване на обстоятелствата, включени в предмета на доказване и по този начин съдействат за реализирането на непосредствената задача на наказателния процес – разкриване на престъпленията, разобличаване на виновните и правилно прилагане на закона. Възможността за участие в наказателното производство на пострадалия от престъплението, на частния обвинител и на частния тъжител в качеството на субекти на процеса е от съществено значение за повишаване на доверието на обществото в правораздавателната дейност. Нееднократно Европейският съд по правата на човека отбелязва, че: (1) обществеността трябва да има право на достатъчен контрол върху производството, така че да бъде постигнато търсене на отговорност както на практика, така и на теория; (2) контролът е необходим, за да бъде запазено общественото доверие в придържането на властите към върховенството на закона и да бъде предотвратена появата на тайни споразумения или търпимост на незаконни действия; (3) достъпът на пострадалите до разследването може да се разглежда като най-прилаганата форма на обществено наблюдение върху дейността на разследващите органи; (4) изискваната степен на обществен контрол може да варира, в зависимост от ситуацията, но във всички случаи участието на жертвата, съответно на най-близките роднини на жертвата, трябва да е осигурено до степен, която позволява защитата на техните законни интереси (решения по делата „Йотова срещу България“, „Колеви срещу България“, „Сеидова и други срещу България“, „Огнянова и Чобан срещу България“ и др.). По този начин, чрез участието в наказателното производство на разгледаните в дисертацията субекти на наказателния процес, се реализира както защитата на техните материални права и законни интереси, така и в определена степен обществен контрол върху дейността на третата власт. Това предопределя значението на анализите в дисертационния труд за развитието както на науката, така и на правораздавателната практика, а и на законодателството, предвид силно разколебаното в обществото чувство за справедливост на наказателното правосъдие.

Във **въведението** авторът е обосновал значимостта на анализираните в дисертацията наказателнопроцесуални институти, предпоставена от фундаменталното значение на участието на пострадалия от престъплението в наказателното производство и от широкото приложно поле на съответните институти, и актуалността на изследването, обусловена както от тази значимост, така и от редица други фактори, като динамиката на материалноправната и на процесуалноправната уредба; съответствието на националната правна уредба с международните стандарти и развитието на

практиката на българските съдилища и на Европейския съд по правата на човека.

Глава първа на дисертационния труд, озаглавена „Общи положения“, включва два параграфа, в които в дълбочина са анализирани основанията за частното обвинение, неговата същност, направени са необходимите терминологични бележки във връзка с основните ползвани понятия, разгледани са субектите на частното обвинение и неговите особености. Групирането на основанията за частното обвинение в шест групи (основания от исторически, юридически, държавен (властнически), обществен, морален характер и основания, специфични за фигурата на частния тъжител) е оригинален подход на дисертанта, който предпоставя всеобхватното им анализиране.

Глава втора на дисертационния труд е посветена на фигурата на частния обвинител. В параграф първи се съдържа обстоен анализ на предпоставките за възникване на процесуалната фигура на частния обвинител (процесуална правоспособност, процесуална дееспособност, молба за конституиране, срок за подаване на молбата и определение на съдебния състав). В параграф втори са анализирани случаите на процесуални нарушения, свързани с конституирането на частен обвинител, които са обособени в две групи – относно случаите на незаконосъобразно конституиране и относно случаите на незаконосъобразен отказ за конституиране на частен обвинител и от процесуални нарушения, ограничаващи правата му. В параграф трети е анализирано в детайли процесуалното положение на частния обвинител, като в отделни точки са разгледани процесуалните права на частния обвинител при разглеждането на делото по общия ред и при разглеждането на делото по реда на особените правила. Въз основа на анализ на разпоредбите, изключващи възможността за участие на частен обвинител в някои от диференцираните процедури, е отправена обоснована критика към законодателното решение. Разгледани са различните насоки, в които дейността на частния обвинител е в зависимост от тази на прокурора.

Глава трета от дисертационния труд е посветена на фигурата на частния тъжител. В параграф първи задълбочено са анализирани предпоставките за възникване на процесуалната фигура на частния тъжител (процесуална правоспособност, процесуална дееспособност, тъжба, срок за подаване на тъжбата и процесуални действия на съда). В параграф втори е подложено на анализ процесуалното положение на частния тъжител като страна в процеса с определени процесуални права. В параграф трети подробно са разгледани особеностите на наказателните дела от частен характер, свързани с: (1) възможността по чл. 48 – 50 НПК за намеса на прокурора чрез осъществяване на правомощията за встъпване, образуване или продължаване на наказателни производства за престъпления, които се преследват по тъжба на пострадалия; (2) института на реторсията; (3) възможността за прилагане на особените правила по дела от частен характер; (4) специфичните основания за прекратяване на производството; (5) разноските по делото; (6)

защитата от повторна виктимизация на пострадал от престъпление от частен характер; (7) наказателното преследване на съучастниците по различен процесуален ред.

В **заключението** са изведени основните изводи от реализираното изследване, в резултат на които са формулирани 22 предложения de lege ferenda, подробно аргументирани на съответните места в изложението.

3. Оценка на научните и научно-приложните приноси

Представеният дисертационен труд показва задълбочени теоретични знания на дисертанта по научната специалност „Наказателен процес", както и по свързаните с изследваната тема специалности „Наказателно право", „Конституционно право", „Гражданско право" и др. и разкрива способностите на дисертанта за самостоятелно научно мислене и творчески подход към изследваните въпроси. Ползвана е значителна по обем научна литература, като литературните източници са цитирани коректно при позоваването на вече обоснованите в теорията становища. Анализирана е огромна по обем съдебна практика и свързаната с темата на дисертацията практика на Конституционния съд и на Европейския съд по правата на човека. Прави впечатление прецизността в юридическия изказ и умението за полемизиране, характерни за вече утвърдените учени. Отделните тези на дисертанта са формулирани на базата на всеобхватен анализ на различните становища в теорията и съдебната практика. Като научен консултант на дисертанта, не мога да не отбележа проявената от него ежедневна активност в търсенето на източници в теорията и в съдебната практика по всеки един от засяганите въпроси, както и завидната за млад учен негова дисциплина и самодисциплина при анализа на събраните източници. Именно тази добросъвестност при събирането на източници и нагласата на дисертанта към аналитичен, а не компилативен подход, отличава изследването и предпоставя неговата полезност за юридическото образование, правната наука, практическата дейност на държавните органи от законодателната, изпълнителната и съдебната власт и практикуващите юристи.

Напълно споделям оценката на дисертанта относно изведените в автореферата в 21 насоки научни приноси. Във всяка една от тези насоки се съдържат множество конкретни научни приноси, които не са изброени изрично. С подчертано значим научно-приложен характер са направените в заключението 22 предложения за усъвършенстване на законодателството. Към очертаните от дисертанта по-съществени приноси могат да бъдат добавени още няколко важни научни и научно-приложни резултата. Анализирани са значителен брой съдебни решения по отделните въпроси, като с помощта на теоретичните становища са изяснени противоречиво решаваните в съдебната практика въпроси. Обратно, различните теоретични становища по разглежданите въпроси са умело съпоставени помежду си и чрез анализ на съдебната практика е оценена тяхната практическа стойност. Прилагането на исторически и сравнителноправен методи при изследването на отделните институти спомага за по-пълното аргументиране на изводите. Комплексното изследване на частноправните субекти, осъществяващи функцията по обвинение в наказателния процес, само по себе си има

приносен характер, доколкото позволява на базата на всеобхватен анализ да бъдат изследвани отделните въпроси в тяхната взаимовръзка и да бъдат откроени техните общи и специфични характеристики. Подчертано приносен характер имат групирането на основанията за частното обвинение и извеждането на критериите, въз основа на които се решава въпросът дали държавата да предостави на пострадалия осъществяването на функцията по обвинение като главен неин субект; прецизният анализ и направените въз основа на него предложения de lege ferenda относно правомощията на прокурора по чл. 48 – 50 НПК; аргументацията на становището за допускане на съвместяването на фигурата на частния тъжител с качеството на свидетел; детайлният анализ във връзка с прилагането на реторсията; анализът във връзка с началния и крайния момент и правилото за „първоначалното“ разглеждане на делото с оглед спазването на срока за подаване на молбата за конституиране като частен обвинител; анализът във връзка със срока за подаване на тъжбата и нейното съдържание; дефинирането на понятието „частно обвинение“ и др.

4. Оценка на публикациите по дисертацията

Публикациите на дисертанта по темата на дисертацията са достатъчно – четири на брой, като три от тях са в утвърдени специализирани правни издания – в списанията „Правна мисъл“, „Общество и право” и „Норма“, а една е в сборник от научна конференция. Публикациите на дисертанта демонстрират задълбочени знания по научната специалност „Наказателен процес“ и доказват способност за самостоятелна творческа дейност.

5. Оценка на автореферата

Изготвеният автореферат в структурно отношение съдържа три части, в които е включена цялата необходима за автореферат информация. В първата част („Обща характеристика на дисертационния труд“) е обоснована актуалността на темата на дисертацията, определени са предметът и задачите на изследването, посочени са ползваните методи на изследване и научните приноси в дисертационния труд, аргументирано е практическото значение на изследването, обобщена е информацията относно неговите обем и структура. Втората част отразява коректно и цялостно съдържанието на дисертационния труд в отделните му части. Третата част съдържа списък на научните публикации по темата на дисертационния труд.

6. Критични бележки, препоръки и въпроси

Препоръките, които съм давала на докторанта в срока на докторантурата в качеството си на научен консултант, са били внимателно анализирани от него и взети предвид. Изцяло положително е впечатлението ми както от своевременното прецизиране в съответствие с дадените от мен препоръки, така и от отстояването на собствената теза на докторанта, когато не съвпада с моето или друго становище. Дълбокото ми убеждение е, че ролята на научния ръководител, съответно на научния консултант не е да променя авторовите тези на докторантите, а да посочи аргументите, които биха могли да бъдат изтъкнати в подкрепа на други становища, което да стимулира

докторанта към пълно аргументиране на неговата теза – задача, с която смятам, че Янко Ройчев се справи блестящо. При обсъждането на отделните въпроси докторантът Янко Ройчев демонстрира изключително задълбочени познания по Наказателен процес и по засегнатите в дисертацията въпроси от другите научни специалности, а доброто познаване на теорията и практиката му дава възможност и за прецизно изграждане и аргументиране на собствени тези, за научноизследователска дейност на високо ниво.

7. Заключение

В заключение, за защита е представено едно цялостно, значимо и задълбочено научно изследване. Представеният за защита дисертационен труд отговаря на всички изисквания на Закона за развитието на академичния състав в Република България – показва, че кандидатът притежава задълбочени теоретични знания по специалността „Наказателен процес", разкрива неговите способности за самостоятелно научно мислене и творчески подход към изследваните теми и съдържа научни и научноприложни резултати, които представляват оригинален принос в науката. Поради това убедено изразявам своето положително становище и предлагам на членовете на научното жури да гласуват положително за придобиване на образователната и научна степен „доктор" от Янко Венелинов Ройчев.

Член на научното жури:
Доц. д-р Екатерина Салкова
(научен консултант на докторанта)